

L'equitat en cultura

Estudi de casos amb metodologia
de recerca participativa

El Prat de Llobregat

**Diputació
Barcelona**

**Ajuntament del
Prat de Llobregat**

© Diputació de Barcelona

Març de 2019

Impressió: Departament de Reproducció Gràfica de la Diputació de Barcelona

Sumari

Introducció	3
Marc conceptual: drets culturals, equitat i polítiques locals	5
Metodologia general	10
Polítiques culturals i equitat: El Prat de Llobregat	13
Referències.....	29
Crèdits i agraïments	31

Introducció

Aquest document presenta els resultats de la recerca “L’equitat en cultura. Estudi de casos amb metodologia de recerca participativa” desenvolupada per l’Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP) a proposta del Centre d’Estudis i Recursos Culturals (CERC) de la Diputació de Barcelona, i amb la participació dels municipis d’El Prat de Llobregat, Igualada, Sabadell i Tiana. En concret, aquest document presenta l’estudi de cas desenvolupat al Prat de Llobregat.

La recerca s’ha desenvolupat amb dos grans objectius:

1) Analitzar fortaleeses i reptes de les polítiques locals, partint d’una mirada general i especialment en l’abordatge de l’equitat en els drets culturals i la participació cultural. En concret, la recerca s’ha concentrat en quatre municipis de Catalunya: El Prat, Igualada, Sabadell i Tiana (vegeu la secció de metodologia per als detalls sobre aquesta tria). Tanmateix, considerant que l’equitat en cultura és un tema rellevant no només per a aquests territoris, entenem que el coneixement generat pot resultar d’utilitat per a molts municipis interessats en aquest àmbit.

2) Un segon objectiu, no menys important, va ser aconseguir la participació dels agents locals en el disseny i desenvolupament d’aquesta recerca. Ens referim particularment als professionals de les àrees de cultura dels ajuntaments i també a altres agents culturals i de la ciutadania. A diferència d’un tipus de recerca que podem anomenar “helicòpter”, on l’equip investigador es limita a visitar el territori per obtenir informació, hem desenvolupat una metodologia de tipus participatiu. Els detalls d’aquest enfocament s’expliquen en l’apartat de metodologia, però cal esmentar que l’objectiu principal és generar un coneixement rellevant (també) per als municipis implicats en la recerca.

El nostre objecte: les polítiques culturals i la promoció de l’equitat

Com a qualsevol recerca, és necessari delimitar clarament l’objecte d’estudi, tenint molt present els recursos disponibles. Així doncs, la nostra recerca es concentra en les polítiques culturals locals, i en concret com aquestes polítiques han abordat el tema de l’equitat en la participació cultural. En altres paraules, analitzarem fortaleeses i reptes de les polítiques en la promoció del dret a la participació en la vida cultural de la ciutat.

Entenem el concepte d’equitat com la real i efectiva igualtat d’oportunitats i resultats en l’exercici dels drets culturals. Parlem de real i efectiva perquè entenem que la promoció de l’equitat no es limita a oferir igualtat de possibilitats. Comptar amb polítiques i institucions que assegurin llibertats i drets legals bàsics és important, però moltes vegades insuficient per avançar en l’equitat. Es tracta de desenvolupar intervencions específiques en funció de les diferents necessitats, amb l’objectiu de reduir les desigualtats en la participació cultural. La reducció de la bretxa en els resultats de la participació cultural és objectiu de les polítiques de promoció de l’equitat.

En definitiva, la nostra recerca es planteja dues grans preguntes:

1) Com han abordat els municipis d’El Prat, Igualada, Sabadell i Tiana la promoció del dret a la participació en la vida cultural de la ciutat? En concret, aquest document presenta els resultats per al cas d’estudi del Prat de Llobregat.

2) Específicament, en quin àmbit els ajuntaments han trobat reptes significatius per a la promoció de l'equitat i quines han estat les seves respostes?

Cal esmentar que, en línia amb la metodologia de recerca participativa (veure detalls en l'apartat corresponent), aquest estudi s'ha enfocat de manera específica a cada municipi. Si bé s'ha compartit la temàtica general de l'equitat en polítiques culturals, a cada territori aquesta mirada s'ha acotat i concretat en estudis específics. Això ha permès identificar els reptes significatius a cada territori, així com les respostes desenvolupades. A més, la diversitat de territoris i fenòmens analitzats permet generar un coneixement rellevant en termes generals. En definitiva, aquesta aproximació metodològica afavoreix que la recerca estigui connectada amb les necessitats i preocupacions de cada municipi, tot mantenint una perspectiva general compartida.

A partir d'aquí, el document s'estructura en 3 grans apartats: marc conceptual, metodologia i estudi de cas del Prat de Llobregat.

Marc conceptual: drets culturals, equitat i polítiques locals

Tota persona té dret a participar en la vida cultural de la comunitat. Aquesta idea forma part de la Declaració Universal dels Drets Humans i és el pilar dels anomenats drets culturals. Els drets culturals són alhora individuals i col·lectius, protegeixen els drets de cada persona, en la seva vida en comunitat amb altres, i també com a grups d'individus (Shaheed 2012, 2014). Ara bé, almenys dues preguntes apareixen davant aquesta definició. D'una banda: de què parlem en concret quan parlem de drets culturals? I de l'altra: existeixen desigualtats pel que fa a l'exercici efectiu d'aquests drets?

Una definició operativa per a la recerca

Respondre a la primera pregunta (concreció dels drets culturals) no és senzill, tal com ha demostrat el treball de l'anomenat Grup de Friburg (2007). No volem entrar en una discussió que probablement excedeix l'àmbit d'aquesta recerca, però sí apuntar alguns elements per a una definició operativa. La majoria de definicions de drets culturals, com per exemple Vaquer (1998), incorporen quatre elements interconnectats: a) accés als béns culturals, b) llibertat per crear noves manifestacions, c) oportunitats per produir i comunicar, i d) participació en les polítiques i la gestió de la cultura.

Bona part d'aquestes definicions estan concebudes pensant en l'esfera estatal, en la responsabilitat dels governs d'escala estatal que han de promoure l'exercici efectiu d'aquests drets. Ara bé, l'àmbit de la nostra recerca és el món local, les polítiques culturals en l'esfera local. A més, cal considerar les preocupacions específiques que els municipis participants de la recerca han manifestat. És per això que centrarem la mirada, fonamentalment en el dret a la participació en la vida cultural de la ciutat. A la pràctica, això implica tenir en compte tres grans elements:

- **Participació-accés:** en concret, ens referim a les activitats promogudes pels governs locals (i els equipaments públics).
- **Participació-pràctica:** en concret, ens referim a aquella pràctica cultural ciutadana que permet la creació, expressió o formació.
- **Participació-comunitat** en concret, ens referim a formar part d'entitats, grups o col·lectius culturals, amb un mínim grau de formalització.

Un quart element en relació a aquest dret és la participació en els processos d'elaboració, implementació i avaluació de polítiques culturals. Es tracta d'una dimensió dels drets cultural vinculada a la governança i, en general, a les oportunitats per participar en la presa de decisions públiques. En aquesta recerca no abordarem en profunditat aquest aspecte, tot i que sí que ho tindrem en compte de forma complementària (veure apartat preguntes de recerca). Aquesta decisió és deu a la prioritització de les altres tres dimensions per part del grup de recerca, que inclou els ajuntaments.

Cal advertir que la definició que hem fet del dret a la participació en la vida cultural de la ciutat no escapa a la dificultat d'investigar allò que està en permanent transformació, sinó que intenta recollir-ho i alhora operativitzar-ho. És important evitar una definició restrictiva de la participació en la vida cultural d'una ciutat. Som conscients que la participació cultural no es redueix a l'assistència a activitats promogudes per l'administració pública (tot i que aquest és

un eix important). Per això evitem una definició de participació cultural limitada a l'assistència a l'oferta institucional d'activitats.

Al mateix temps, aquesta recerca vol afavorir que els propis agents locals analitzin el concepte i les pràctiques associades tradicionalment a la participació cultural. Es tracta de repensar com s'entén i com es treballa la participació cultural, així com els interlocutors de referència que tenen les administracions. Un objectiu és que la recerca permeti reflexionar als mateixos professionals més enllà de les inèrcies quotidianes.

Finalment, cal advertir que per tal de fer operativa i factible la recerca, hem intentat no caure en una definició de participació cultural que resulti inabastable per a les nostres possibilitats.

Construïda una definició, cal abordar la pregunta que ens fèiem sobre l'existència de desigualtats pel que fa a l'exercici efectiu dels drets culturals. Per això, comencem per una valoració que volem contrastar. Tot i el desenvolupament de determinades iniciatives rellevants, la presència dels drets culturals a Catalunya ha estat limitada, tant pel que fa a la legislació com a les polítiques públiques. D'una banda, l'acció pública per assegurar el compliment dels drets culturals es concentra en el foment de l'accés a la cultura, en concret a aquella oferta promoguda des dels equipaments locals (Barbieri 2015). D'altra banda, en el sector cultural, les referències als drets humans per legitimar l'acció dels seus agents són escasses i un cert desconeixement sobre els drets culturals és encara evident (Pascual, 2015). Tampoc l'àmbit acadèmic ha analitzat de manera continuada la qüestió dels drets culturals. Per tot plegat, es pot considerar que els drets culturals resulten una categoria poc desenvolupada dels drets humans.

Molt probablement, aquesta situació està connectada amb un fenomen més recent. Mentre que darrerament el tema de les desigualtats ha guanyat centralitat en l'agenda de moltes polítiques locals (salut, educació, habitatge), no sempre ha succeït el mateix amb les polítiques culturals. En l'àmbit de les polítiques de salut, es porta temps debatent sobre el que es considera la seva pitjor epidèmia: les desigualtats socials. En el sector de l'educació, el debat entre innovació pedagògica i desigualtat està a l'ordre del dia. Però en l'agenda de les polítiques culturals, l'equitat continua sense ocupar un lloc amb aquest grau de centralitat (Barbieri 2017).

Aquesta situació crida l'atenció quan l'evidència disponible ens indica la persistència de desigualtats en la participació en la vida cultural. En definitiva, tot i determinades polítiques amb l'objectiu d'ampliar la base de la participació cultural, continuem trobant importants desigualtats en l'exercici efectiu d'aquest dret. Quines són les desigualtats més significatives i quins els factors que les condicionen?

Els factors condicionants de les desigualtats

Què vol dir que existeixen desigualtats en l'àmbit cultural? Particularment a la nostra recerca, tal i com veurem més endavant, la desigualtat significa que diferents graus de participació cultural estan associats de forma sistemàtica a determinats factors i processos socials, provocant una relació que entenem com injusta. Aquesta situació comporta que el dret a la participació en la vida cultural de la ciutat no sigui plenament efectiu.

La recerca que, sobretot a Europa, ha analitzat aquest tipus de desigualtats fa èmfasi en determinats factors que les condicionen. Entre els més analitzats trobem alguns factors vinculats als recursos materials i simbòlics (nivell educatiu, classe o estatus social, familiaritat) i d'altres vinculats a la diferència (edat, gènere, territori).

Els recursos

Pel que fa als recursos, els estudis clàssics de Bourdieu (1988) van demostrar que l'accés a determinades obres i institucions artístiques està condicionat pels mitjans econòmics i simbòlics (especialment el nivell educatiu), així com per una familiaritat prèvia amb el capital artístic. A més, Bourdieu va cridar l'atenció sobre l'ús diferent dels béns segons la classe social. La seva tesi central és que per a les classes privilegiades, obres i institucions artístiques permeten la distinció simbòlica en relació a d'altres grups socials. Més enllà de les crítiques i matisacions que aquesta perspectiva ha rebut, estudis actuals (Bennett et al. 2009, Notten et al. 2013, entre d'altres) evidencien que l'estatus social i el nivell educatiu (o la capacitat cognitiva) són factors determinants de les desigualtats en el tipus i la intensitat de la participació cultural.

En aquest sentit, si bé les tecnologies digitals ofereixen noves possibilitats per a la participació cultural, no trenquen aquestes desigualtats preexistents. La massificació creixent d'aquests mitjans no comporta la desaparició de les desigualtats en la participació cultural, sinó probablement noves formes d'exclusió (Gayo 2018). Per exemple, una de les idees que s'associen a aquest escenari d'aparent ampliació del consum cultural és la de l'anomenat omnívor cultural, és a dir, un consumidor d'activitats molt diverses. En aquest context, no tothom té l'oportunitat d'accedir a aquesta diversitat. Això fa que es generi una nova forma de distinció (i d'exclusió), menys basada en el consum de productes elitistes i més fonamentada en l'accés i la pràctica diversa. En definitiva, estem davant un escenari on apareixen noves formes de desigualtat, amb combinacions entre inclusió i distinció, o d'exclusió basada en l'homogeneïtzació.

La diferència

Sovint la diferència és interpretada de manera que condiciona la desigualtat en la participació cultural. L'edat, i sobretot la perspectiva generacional, n'és un exemple. Els estudis d'Antonio Ariño i els seus col·laboradors (2017) han demostrat l'envelliment del públic d'algunes pràctiques (un cert tipus de lectura, per exemple) i l'efecte invers en la pràctica cultural a través de la tecnologia mòbil¹. Cal insistir, però, que el capital educatiu i la classe també expliquen desigualtats dins d'aquests segments de població. Un altre aspecte a tenir en compte és el significat (i probablement el valor) que s'atorga a la cultura en les enquestes. La població d'edats més madures acostuma a definir la cultura com a coneixement i ciència, educació i socialització familiar. Mentre que per a la joventut, la cultura significa sobretot costums, tradicions i identitat.

També pel que fa a la diferència, el gènere pot resultar un factor de desigualtat en la participació cultural², tot i que no existeix un consens sobre el sentit en què això es produeix. Determinats estudis evidencien que les dones desenvolupen més pràctiques artístiques i utilitzen més equipaments com les biblioteques, però detecten desigualtats de gènere en àmbits com el patrimoni o l'assistència a museus (Department of Culture, Media and Sport 2016). Altres assenyalen que la desigualtat es produeix en la freqüència de la participació, sobretot si es comparen els homes amb les dones que tenen fills (Willekens i Lievens 2016).

Finalment, tenir un codi postal diferent, viure en un determinat barri (o ciutat) pot resultar un factor generador de desigualtat en la participació cultural. A nivell internacional, l'evidència demostra que viure en una zona socioeconòmicament desafavorida condiciona una menor assistència a equipaments culturals. Això es produeix no només perquè hi trobem menys equipaments, sinó també perquè les condicions de vida en aquestes àrees condicionen la

¹ Tanmateix, pel que fa a les arts escèniques, les dades indiquen més equitat entre generacions.

² No abordem en aquest estudi la desigualtat en l'àmbit professional i les indústries culturals.

participació cultural (O'Brien i Oakley 2015). Alguns exemples en aquest sentit es poden trobar a la ciutat de Barcelona. Per exemple, en la desigual d'assistència a activitats culturals (per part de famílies amb infants) segons el districte de residència (Institut Infància i Adolescència de Barcelona 2017).

La desconexió

Així doncs, els recursos i la interpretació de les diferències poden explicar les desigualtats en la participació cultural. Però també, com explica García Canclini (2004), a la diferència i la desigualtat cal sumar en moltes ocasions la desconexió. En una societat que es diu xarxa, la inclusió s'associa a la connexió, a l'accés a la informació, el coneixement i la interacció. I la marginació al fet de ser desafiliat, de no poder formar part d'entorns que ofereixin suport i potenciïn les capacitats. Parlem d'elements tan diversos com el suport i la interacció social, la mobilitat i proximitat o l'accés a xarxes d'informació i coneixement. Parlem també de connectivitat digital. En aquest sentit, si bé les tecnologies digitals ofereixen noves possibilitats per a la realització dels drets culturals, no arriben a superar les desigualtats preexistents. Si la connexió digital impulsa una certa massificació en el consum, i fins i tot l'aparició de noves vies de connexió amb les institucions culturals, això no significa la desaparició de les desigualtats (Barbieri 2018). Més aviat assistim a la reproducció d'algunes d'aquestes velles desigualtats i l'aparició de noves formes d'exclusió. Per exemple, com afirma Ariño (2016), el canvi tecnològic transforma l'accés, però en un moment de transició tecnològica, les desigualtats combinades i reforçades de capital educatiu i digital suposen una amenaça per a la ciutadania cultural.

Una mirada complementària

En definitiva, més que en cadascun d'aquests factors aïlladament, cal tenir en compte la seva interseccionalitat: la desigualtat en el dret a la participació en la vida cultural de la ciutat és de base multidimensional i multifactorial (Barbieri, 2018). Les desigualtats es reforcen entre elles i s'expliquen també per les relacions entre unes i altres.

Ara bé, cal tancar aquesta visió sobre les desigualtats en la participació cultural amb una mirada complementària. Fins ara, hem construït una perspectiva centrada en els dèficits, en les barreres per a la participació, en l'absència de persones i col·lectius en determinades pràctiques. Hem parlat de carències en la integració, els recursos i les connexions. Però la mirada de la no-participació pot resultar insuficient, sobretot en un escenari de canvi d'època que es reflecteix en notables transformacions en les esferes vital i quotidiana (Subirats, 2011). De vegades, la participació cultural es concep com l'encaix entre l'oferta de serveis (d'unes institucions) i la demanda (d'un públic). Les polítiques culturals es concentren en fer concordar l'una i l'altra. En definitiva, la qüestió del dret a la participació en la vida cultural de la ciutat es pensa quasi exclusivament des del punt de vista de les institucions culturals que generen l'oferta. I quan el públic no respon, aquestes institucions ho experimenten com a frustració. No venen, no estan interessats, no estan implicats o no estan qualificats.

Una mirada complementària passa per considerar les persones i comunitats no només com a absents sinó també com actius per a la participació cultural. Per a García Canclini (2004), necessitem pensar-nos a la vegada com diferents-integrats, desiguals-participants i desconnectats-connectats. Cada forma de privació va associada a formes de participació. Per això, quan analitzem la (no)participació en la vida cultural de la ciutat, lògicament cal prestar atenció a l'absència de les persones i comunitats en l'activitat impulsada pels governs. Però també necessitem identificar i valorar les capacitats de la ciutadania per implicar-se en pràctiques culturals fora dels radars institucionals. En altres paraules, la idea que "al barri no passa res" pot significar moltes coses. D'una banda, les carències en l'oferta i, d'altra,

l'absència de participació. Però alhora aquesta frase ens permet preguntar-nos si al barri (o al poble o a la ciutat) "passen coses" que no reconeixem com a pràctica cultural, impulsades per persones i comunitats que no identifiquem com agents i actius culturals.

Arribats a aquest punt, ens podem preguntar si les polítiques públiques han d'intervenir per fer front a les desigualtats en el dret a la participació en la vida cultural de la ciutat. Si han de posar l'equitat en el centre de la seva agenda. En alguns casos, es considera injustificada i excessiva la preocupació política per la desigualtat en aquest àmbit. S'argumenta, no per pocs agents, que la política cultural té altres objectius prioritaris (experimentació artística, producció de qualitat, protecció de la identitat, desenvolupament econòmic). Fins i tot, es presenten les desigualtats en els drets culturals com el resultat d'una elecció, on el desinterès per les activitats culturals seria expressió exclusiva de la subjectivitat personal (O'Hagan, 2016). Al llarg d'aquest apartat de marc conceptual hem intentat demostrar que aquest tipus d'argumentació ignora (o no accepta) la importància dels factors que condicionen les desigualtats, així com la responsabilitat de les polítiques públiques. Així doncs, entenem que la pregunta adient no és si necessitem o no polítiques culturals per fer front a les desigualtats, sinó més aviat quin tipus de polítiques són necessàries.

Metodologia general

Tal i com s'ha avançat en pàgines anteriors, aquesta recerca s'ha desenvolupat amb una metodologia de tipus participatiu. Aquesta decisió té avantatges i reptes. Tradicionalment, la investigació en polítiques públiques ha tractat les persones focus de la recerca com a subjectes passius: objectes d'estudi sense participació directa en el procés d'anàlisi. La recerca participativa, en canvi, trenca amb l'objectivació de les persones i busca la seva implicació en l'estudi, procurant establir relacions més equitatives entre professionals de l'àmbit acadèmic, gestors públics i ciutadania en general. La col·laboració entre aquests agents té la finalitat de generar coneixement rellevant per a la pràctica, però també afavorir transformacions en les persones participants i el seu context.

Lògicament, aquest tipus de metodologia presenta reptes, entre els quals destaca la necessitat d'aconseguir la implicació i predisposició dels diferents agents. També cal tenir present que el co-disseny i la co-implementació d'una recerca requereix temps i flexibilitat per adaptar els seus objectius i metodologies. Això fa, a més, que es destini un quantitat important de recursos a cadascun dels elements de la mostra –en aquest cas, municipis– per la qual cosa aquesta és necessàriament acotada.

Així doncs, la recerca s'ha basat en un conjunt d'estudis de cas de les polítiques culturals i la seva relació amb l'equitat, en quatre municipis de Catalunya: El Prat, Igualada, Sabadell i Tiana. La tria d'aquests casos es justifica per diferents raons. D'una banda, la diversitat en les seves dimensions i característiques socioeconòmiques. D'altra, l'existència d'interessos compartits pel que fa a les polítiques culturals i l'equitat, però també de reptes diferents per a la participació en la vida cultural segons cada municipi. Finalment, la tria d'aquests casos està vinculada amb la voluntat de participació en la recerca que van demostrar els professionals de les polítiques culturals en cada territori.

En definitiva, entenem que els estudis de casos no només resulten d'utilitat per a desenvolupar recerques exploratòries, de tipus descriptiu, sinó que permeten realitzar una anàlisi d'objectes, subjectes i processos socials. Les conclusions d'aquest tipus d'estudis són valuoses per diferents motius. En primer lloc, generen coneixement sobre una parcel·la de la realitat social, sobre els casos específics, però també sobre d'altres que tenen característiques similars. Aquesta recerca assumeix que en l'àmbit de les ciències socials i humanes l'objectiu de generar coneixement concret, basat en estudis de casos, és àmpliament valuós (Flyvbjerg, 2004).

En segon lloc, les conclusions dels estudis de casos es poden prendre com a punt de contrast per a d'altres recerques, amb l'objectiu de comprovar fins a quin punt resulten vàlides i generalitzables (Coller, 2005: 12-14). Això no implica que els estudis de cas resultin d'utilitat principalment per generar hipòtesi, sinó que també ho són per comprovar-les. En definitiva, la capacitat de generalitzar a partir d'uns casos depèn de com es triï i construeixi aquests casos.

La recerca s'ha desenvolupat a partir de les següents etapes:

a) **Creació d'un grup operatiu de la recerca (GOR).** Aquest grup ha estat integrat per persones de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP), del Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona (CERC) i de l'àrea de cultura de cada municipi participant: El Prat, Igualada, Sabadell i Tiana³. Les principals decisions sobre l'orientació i elaboració de la recerca s'han pres en el marc d'aquest grup. Entre d'altres activitats, el GOR ha estat l'espai per treballar conjuntament les preguntes de recerca, el marc conceptual, la

³ Vegeu l'apartat de crèdits per als detalls de les persones participants.

metodologia específica, els resultats generals de l'estudi i les activitats de presentació i difusió.

b) **Treball de camp a cada municipi.** Després de consensuar-ho al GOR, les investigadors de l'IGOP van utilitzar les següents tècniques per desenvolupar el treball de camp en cadascun dels municipis⁴.

- *Anàlisi documental de fonts primàries* sobre cada municipi: plans estratègics, programes d'intervenció, indicadors, etc. Es va valorar amb les persones responsables de l'àrea de cultura de cada municipi quins eren els documents adequats per analitzar. També es van revisar altres fonts d'informació i dades.

- *Entrevistes semi-estructurades* a persones directament implicades o amb coneixement directe sobre les polítiques culturals a cada municipi (desenvolupades per l'IGOP). Ens referim, a un coneixement en termes generals, però també específicament sobre el tema que cada municipi ha proposat analitzar. Es van desenvolupar un mínim de tres entrevistes a cada municipi, incloent-hi aquests perfils: cap de l'àrea de cultura, un altre professional tècnic de l'àrea, membre d'una entitat significativa del territori i algun perfil de caràcter transversal.

- *Un grup de debat o focus grup* amb agents culturals i socials a cada territori (coordinat i dinamitzat per l'IGOP). Es van convocar agents directament vinculats al tema general de la recerca, però també a allò que específicament es va decidir analitzar en cada municipi. Van participar persones amb un perfil més divers i nombrós que en el cas de les entrevistes. Considerant la importància de la transversalitat, es va tenir especialment en compte la possibilitat d'involucrar agents clau d'altres àrees (igualtat, educació, etc.) i no només del sector cultural.

- *Un qüestionari sobre drets culturals* a agents diversos de cada municipi, prenent com a referència l'apartat de drets culturals del document Cultura 21 Accions⁵. El qüestionari va permetre valorar conjuntament amb els agents de cada municipi el grau de desenvolupament del llistat d'accions suggerides pel document Cultura 21 Accions. Tal com suggereix l'Agenda 21 de la Cultura, es tracta de fer un exercici d'auto-valoració, on els agents de cada municipi responen si consideren que aquestes accions es troben en un estat: a) emergent, b) en desenvolupament o c) avançat.

c) **Activitat de recerca participativa** dirigida a la ciutadania en cada municipi. Per tal d'afavorir la participació activa en la recerca, es van organitzar activitats en cada municipi perquè la ciutadania pugui contribuir a l'anàlisi de la participació en la vida cultural de cada municipi. Per tal d'impulsar aquestes activitats, l'IGOP va desenvolupar una formació en tècniques de recerca participativa dirigida als professionals dels municipis. L'objectiu era doble: contribuir a que els professionals poguessin adquirir uns coneixements útils i rellevants per a la seva feina quotidiana, i alhora que poguessin posar en pràctica aquest coneixement tot dinamitzant una activitat participativa amb la ciutadania en el marc d'aquesta recerca.

La formació es va fer de forma conjunta per als professionals dels quatre ajuntaments participants, amb l'objectiu que coneguessin els aspectes clau per al disseny i desenvolupament d'una activitat en el marc d'una recerca amb metodologia participativa. La

⁴ Els detalls de l'aplicació d'aquests instruments al municipi del Prat de Llobregat es poden consultar en el següent apartat del document.

⁵ Document elaborat per l'Agenda 21 de la Cultura, en el marc de l'organització Ciutats i Governos Locals Units (CGLU). Disponible a <http://bit.ly/2EM6BLJ> (accés 09/05/2018)

metodologia de la formació es va basar en casos pràctics i dinàmiques de treball en grup⁶. Els professionals de cada municipi van poder dissenyar l'activitat de recerca participativa al llarg de la formació. Finalment, l'IGOP va oferir també un acompanyament a distància en el disseny definitiu de l'activitat per a cada municipi.

Una vegada finalitzada la formació i dissenyada l'activitat, els professionals de cada municipi van desenvolupar l'activitat de recerca participativa amb la ciutadania. Lògicament, aquesta activitat va tenir característiques específiques a cada territori (vegeu el proper apartat).

Una vegada finalitzada l'activitat, les persones responsables de cada municipi van elaborar un informe de l'activitat desenvolupada, tot identificant els aspectes més rellevants i el coneixement generat. Aquests documents van ser una font primària per a l'anàlisi de cada territori, un material clau per elaborar els informes sobre la relació entre polítiques culturals i equitat a cada municipi.

d) **Sessions de treball de contrast i aportacions** amb els responsables de cada municipi i amb el GOR. Tal com hem avançat, la recerca va incloure l'elaboració d'uns informes per a cada territori, que van ser contrastats i modificats a partir de les aportacions dels professionals. També es va desenvolupar una sessió específica de treball en el marc del GOR per valorar les conclusions generals de la recerca.

e) **Activitats de retorn als municipis.** La metodologia de la recerca va incloure una sessió de retorn del coneixement generat i de presentació de resultats, desenvolupada a cada municipi i dirigida als seus agents culturals i socials. El format d'aquesta activitat va ser divers, per tal d'adaptar-se a les necessitats de cada municipi. Novament, aquesta decisió va ser acordada amb les persones responsables de les àrees de cultura de cada ajuntament.

⁶ La formació va incloure els següents continguts:

- La recerca participativa: la diferència entre moment i procés.
- Aspectes a tenir en compte a l'hora de dissenyar un moment de recerca participativa.
- El paper del dinamitzador/a.
- Presentació per part de cada municipi de la proposta inicial d'activitat a desenvolupar.
- Treball en grups per acabar d'elaborar el disseny de l'activitat i posada en comú de les diferents propostes.

Polítiques culturals i equitat: El Prat de Llobregat

En aquest apartat de la recerca presentem l'estudi de cas sobre la relació entre les polítiques culturals local i l'equitat al municipi del Prat de Llobregat. En primer lloc, es presenten els detalls de la metodologia aplicada. En segon lloc, es contextualitzen les polítiques culturals del municipi i se'n descriuen les característiques principals. Per això, fem servir el model d'anàlisi de les diferents dimensions d'una política pública (Gomà i Subirats 1998). D'una banda, ens referim al perquè de la política cultural a cada municipi (dimensió simbòlica), és a dir, els problemes públics i els valors que motiven la intervenció pública. D'altra banda, parlem del què, de l'agenda de temes concrets de les polítiques culturals (dimensió substantiva). I finalment ens fixem en el com, la manera de gestionar les polítiques culturals (dimensió de procés). En qualsevol cas, és important recordar que aquesta recerca, més que una mirada generalista sobre les polítiques de cada territori, es concentra en l'anàlisi de la relació entre polítiques culturals i equitat.

En tercer lloc, es presenten els resultats dels qüestionaris d'autovaloració sobre els drets culturals. També dediquem un espai a analitzar les visions que els agents culturals i socials tenen sobre aquest tema.

Finalment, l'apartat més extens i detallat es dedica a l'anàlisi de la relació entre polítiques culturals i equitat en les tres dimensions de la participació en la vida cultural d'una ciutat: accés, pràctica i comunitat (detallades en el marc conceptual).

Tanquem l'informe amb unes conclusions i idees força, assenyalant reptes i oportunitats per a l'acció.

Introducció

Tal com hem avançat, aquest estudi amb metodologia participativa s'ha portat a terme per l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), el Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona (CERC) i la participació dels professionals i treballadors/res de l'Ajuntament del Prat de Llobregat⁷.

Des de l'Ajuntament del Prat de Llobregat la proposta ha estat centrar la recerca en fer una anàlisi dels reptes de l'equitat en la participació cultural a determinats equipaments, i en concret als espais públics del Cèntric Espai Cultural utilitzats de forma espontània⁸. Es parteix d'una visió àmplia dels equipaments com espais públics: la recerca es centra no només en l'equitat en l'espai físic interior (per exemple de la biblioteca), sinó també en la relació amb l'entorn. Així doncs, les preguntes concretes de la recerca són:

- Com els equipaments promouen l'equitat en la participació, tant dins dels edificis, incloent-hi els espais comuns, com al seu espai exterior?
- Quins factors es tenen en compte per promoure aquesta participació equitativa?
- Com s'aborden els usos imprevistos que, per exemple els joves, fan dels espais comuns i dels espais que envolten el Cèntric?

⁷ Vegeu l'apartat de crèdits.

⁸ El Cèntric és un equipament cultural de titularitat municipal de grans dimensions que aglutina diferents serveis: la Biblioteca Antonio Martín, l'Arxiu Municipal, l'Auditori, les sales d'estudi, la sala d'exposicions, el gastrobar, un aparcament públic i els serveis centrals de cultura. També compta amb altres espais comuns (vestíbuls, etc.) que s'utilitzen de forma espontània.

- Quins factors s'han de tenir en compte per desenvolupar polítiques que fomentin l'equitat des d'una visió integral de l'espai públic?

Metodologia

Per tal de respondre als objectius de la recerca, en el cas del Prat de Llobregat es va portar a terme un treball de camp que va incloure:

- Dues entrevistes amb perfils tècnics del Servei de Cultura i una entrevista amb perfil tècnic del Servei de Joventut.
- Un grup de discussió amb vuit persones dels següents àmbits: cultura, medi obert, comunicació, arxiu municipal, joventut, biblioteca i sales d'estudi, seguretat, educació i activitats de recreació.
- Un qüestionari d'autovaloració sobre drets culturals proposat per l'organització Ciutats i Governaments Locals Units (CGLU) i basat en l'Agenda 21 de la Cultura, per tal de valorar el grau de desenvolupament de les accions culturals suggerides pel document "Cultura 21 Accions"⁹. El qüestionari va ser respost per les persones participants del grup de discussió i les persones entrevistades.
- Una activitat de recerca participativa amb la població, al voltant de la temàtica concreta d'interès del municipi. Pel tal de dissenyar i impulsar aquesta activitat, un grup de professionals de l'Ajuntament del Prat van participar de la formació que va fer l'IGOP en el marc d'aquesta recerca (vegeu l'apartat general de metodologia). Així doncs, l'activitat es va realitzar entre els mesos de juny i octubre, amb veïns i veïnes del Prat de diferents edats i situació laboral. En concret, es van realitzar tres propostes dinamitzades¹⁰ per fomentar la participació amb tres col·lectius diferents: 34 joves d'entre 12 i 20 anys, 4 persones entre 35 i 45 anys i 8 persones d'entre 66 i 88 anys. L'objectiu va ser conèixer usos, satisfacció i expectatives en relació al Cèntric Espai Cultural, en especial dels espais comuns (vestíbuls, etc.). Els resultats de les activitats han estat una font d'informació molt rellevant per aquesta recerca, ja que, sobretot en el cas dels joves, van comptar amb una àmplia i molt activa participació.

⁹ Agenda 21 de la Cultura <http://www.agenda21culture.net/es> (accés 10/05/2018)

¹⁰ Vegeu l'apartat de crèdits.

Fotografies de les activitats de
recerca participativa¹¹

El municipi

El Prat del Llobregat és un municipi de la Comarca del Baix Llobregat a la província de Barcelona, que té una superfície de 31,41 km², una població de 64.199 habitants¹² i una densitat de població de 2.034,3 hab./km, situant-se per sobre de la densitat de la Comarca (1.674,9) i Catalunya (235,3). Des del punt de vista socioeconòmic, la Renda Familiar Disponible per habitant és de 17,1 (milers d'euros) mentre que la del Baix Llobregat és de 17,4 i la de Catalunya, 16,8¹³. La taxa d'atur al municipi és de 11,91%, similar a la del conjunt de Catalunya (11,4%¹⁴). En qualsevol cas, El Prat no escapa a les dinàmiques de moltes ciutats en què trobem territoris molt desiguals entre sí. Així ho constata el Pacte local per a l'ocupació i l'activitat econòmica del Prat de Llobregat (2018-2026), que destaca com les dinàmiques globals "han creat o consolidat situacions de desigualtats socials estructurals (en la renda, en

¹¹ Font: Ajuntament del Prat de Llobregat

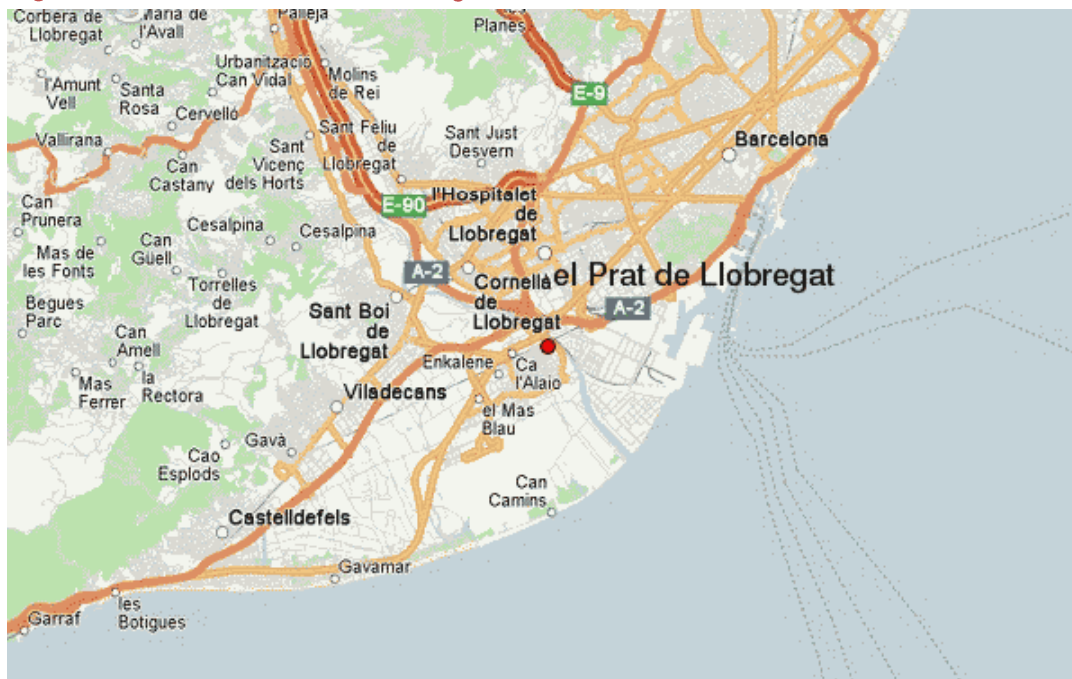
¹² Segons dades del padró d'habitants a 1 de gener de 2018.

¹³ Dades IDESCAT <https://www.idescat.cat/emex/?id=081691#h2000000000000000> (accés 12/06/2018)

¹⁴ Dades IDESCAT <https://www.idescat.cat/treball/epa?tc=4&id=ic40> (accés 12/06/2018)

l'educació, en l'accés a la cultura i a l'habitatge, en el capital social de les comunitats) que continuen sent una realitat al municipi"¹⁵.

Figura 1. Ubicació del Prat de Llobregat¹⁶

Contextualització de les polítiques culturals del municipi

Actualment, la política cultural de l'Ajuntament té com a punt de referència l'eix "Una ciutat que formi persones millors. El Prat, per l'educació i la cultura" en el marc del Pla d'Actuació Municipal (PAM) 2016-2019¹⁷. Actualment, dins de l'estructura municipal, la política cultural s'impulsa des del Servei de Cultura¹⁸ de l'Àrea d'Igualtat i Drets Socials, i els seus àmbits d'actuació són:

- Arts escèniques i música.
- Mediació cultural.
- Acció cultural.
- Patrimoni i coneixement.

El mateix Servei de Cultura explicita en la seva web que "desenvolupa força activitats culturals que volen respondre a les expectatives del conjunt de la població, tot implicant en la seva elaboració el màxim número possible d'agents culturals (entitats, col·lectius, creadors,

¹⁵ Pacte local per a l'ocupació i l'activitat econòmica del Prat de Llobregat (2018-2026). Disponible a: http://www.elprat.cat/sites/default/files/documentos_descargables/pacte_local_per_a_locupacio.pdf (accés 12/06/2018)

Sense caure en tòpics innecessari, cal recordar que en barris com Sant Cosme aquestes desigualtats han tingut impacte significatiu, al temps que també s'han desenvolupat importants lluites i projectes de transformació social.

¹⁶ <https://es.weather-forecast.com/locations/el-Prat-de-Llobregat>

¹⁷ PAM http://pam.elprat.cat/descarrega/PAM2016_2019.pdf (accés 14/06/2018)

¹⁸ Segons dades de l'Ajuntament, el pressupost de l'any 2016 va ser de 1.661.389,00 euros.

usuaris...) en les seves diverses línies d'actuació: formació, participació, creació, producció i difusió”¹⁹.

Dimensions de la política cultural

Per a la millor comprensió del procés de disseny i implementació de la política adreçada a l'impuls i el desenvolupament de la cultura al municipi, farem servir el marc d'anàlisi de les polítiques públiques proposat per Subirats i Gomà (1998:389), que hem presentat prèviament.

- **Dimensió simbòlica:** relacionada amb l'estratègia discursiva i els marcs cognitius de la política pública, es pregunta pel perquè de la política cultural. És a dir, quins serien els problemes que busquen gestionar o resoldre les polítiques culturals del municipi.

Les principals línies estratègiques del Servei de Cultura del Prat són “fomentar les relacions entre individus, col·lectius i cultures, fomentar els valors de participació, democràcia, llibertat i solidaritat, i posar a l'abast de la ciutadania el coneixement de formes diferents de vida i pensament”.

Durant una de les entrevistes, es va esmentar que, històricament, el principal problema que s'ha volgut abordar des de l'Ajuntament va ser la manca d'equipaments culturals de proximitat²⁰. Al mateix temps, es va considerar important vincular la construcció d'aquest tipus d'equipaments amb les necessitats de la població detectada en cada context:

“Un primer objectiu ha estat dotar la ciutat d'uns equipaments que no tenia, que no existien, complementada amb la idea de donar-li un sentit clar a l'existència del equipament. Llavors, la construcció també ha estat conduïda per una detecció de necessitats, no és només construir l'equipament sinó també veure quina funció havia de tenir l'equipament en un territori concret”.

Tot i així, la necessitat de donar resposta a la manca d'equipaments ha ocupat el centre de les polítiques. La preocupació per les desigualtats en la participació ha existit, encara que de forma complementària:

“Hi ha hagut diferents fases, El Prat parteix de 0, doncs ara portem 20 anys de creació d'equipaments i d'una política que està molt basada en construir... S'ha basat més en una política de construcció d'equipaments que una política d'equitat”.

Actualment, el principal problema que es vol abordar des del Servei de Cultura no és tant la manca d'equipaments, sinó els conflictes que poden generar-se pels diferents usos de la població del municipi:

“Nosaltres hem intentar donar-li un sentit al perquè dels equipaments, quin sentit havien de tenir-ne, el seu contingut i com s'haurien de treballar,

¹⁹ Servei de Cultura. Ajuntament del Prat de Llobregat <http://www.elprat.cat/cultura> (accés 12/06/2018)

²⁰ Segons dades dels Cercles de Comparació Intermunicipal de Serveis Culturals de la Diputació de Barcelona, El Prat té 1,41 equipaments culturals per cada 10.000 habitants (la mitjana per aquest indicador entre els municipis participants dels cercles és d'1,4). Aquests equipaments reben 6,5 visites anuals per habitant (la mitjana en aquest cas és de 4,8).

però també es generen tensions... Hi ha una diversitat d'usos dels equipaments i això també pot generar conflictes”.

Com veurem més endavant, el cas del Cèntric Espai Cultural ens permetrà aprofundir en les dificultats que es poden generar al voltant de la gestió d'un equipament cultural on es concentren múltiples serveis i segments de la població diversos.

- **Dimensió substantiva:** relacionada amb el contingut de la política, es pregunta pel què de la política cultural. És a dir, l'agenda de temes que es prioritzen en l'àmbit de la cultura.

Quins temes clau marquen l'agenda de la política cultural a El Prat? El nostre treball de camp (anàlisi documental, entrevistes, grup de discussió, etc.) en ha permès identificar l'existència de 3 línies estratègiques de treball: centres cívics i transformació social; educació, cultura i comunitat; i sistema d'arts en viu. En primer lloc, l'agenda de política cultural s'ha centrat sobretot en els centres cívics com a elements de transformació social dels territoris on s'ubiquen. Aquesta estratègia s'ha impulsat amb una visió transversal, és a dir, no només des de cultura, sinó a través d'aliances amb serveis socials, educació, joventut, dona, cooperació, etc. Així ho apunta una de les persones entrevistades:

“Es treballa en xarxa en diferents nivells: d'una banda, en el territori en el qual els centres cívics són fonamentals, i després, els equipaments especialitzats. Els equipaments són el punt de partida. La cultura es treballa des de la programació i els equipaments que estan interrelacionats”.

En segon lloc, s'ha impulsat una línia de treball per a la relació entre educació, cultura i comunitat. L'objectiu ha estat treballar amb diferents departaments per construir un projecte global de ciutat que permeti que tot l'alumnat dels centres educatius tingui experiències significatives de pràctica cultural. S'ha buscat impulsar el sentit de pertinença a la ciutat, a través de la política cultural, però estretament vinculada amb el projecte educatiu dels centres. En aquest sentit, es pot mencionar el programa IntersECCions²¹ o, en general, la dimensió educativa que incorporen els centres culturals com ara les biblioteques públiques, entre d'altres.

En tercer lloc, s'ha impulsat la revisió del que s'anomena “Sistema d'Arts en Viu”, que inclou les activitats formatives de teatre, música i dansa. En els cas concret de l'Escola d'Arts en Viu, s'ha plantejat com un projecte de formació per a totes les edats (no només per als infants), que permeti també una opció professional. Està pensada perquè sigui un lloc de pràctica cultural, d'aprenentatge en grup, de treball col·lectiu. En definitiva, aprendre a través de la pràctica musical, de teatre o dansa. També en l'àmbit de la música, cal fer referència a La Capsa, projecte i equipament de proximitat que busca afavorir el desenvolupament de les capacitats creatives i crítiques de la ciutadania. Finalment, cal tenir present la reobertura de L'Artesà, en tant que equipament nucli dinamitzador de les arts en viu a la ciutat.

En relació a aquests temes, una de les persones entrevistades vincula la política cultural amb l'evolució del concepte de cultura amb què es treballa:

“Tenim un concepte de cultura que va variant, es comença amb un primer concepte que potser és un concepte més clàssic: un equipament té una funció clara i definida. Ara la idea és tenir un concepte basat en el conèixer què està passant en el territori, quines necessitats hi ha, quines

²¹ <http://www.elprat.cat/interseccions> (accés 12/06/2018).

entitats existeixen, que l'equipament sigui una referència per a la ciutadania, que la ciutadania s'integri en el funcionament de l'equipament...tot això és una feina que poc a poc anem a desenvolupar”.

- **Dimensió operativa:** fa referència al model de gestió i implementació. Es pregunta pel com de la política cultural, és a dir, la manera de gestionar les relacions amb els diferents agents implicats en l'àmbit cultural.

El treball de camp d'aquesta recerca ens ha permès detectar tres aspectes importants pel que fa al com es gestiona la política cultural al Prat de Llobregat: la transversalitat, i la relació amb les entitats, inclosos els aspectes vinculats a la gestió d'activitats en el marc dels equipaments.

En primer lloc, pel que fa al treball transversal amb altres àrees de l'Ajuntament i centres públics, és fonamental la coordinació amb altres serveis i equips tècnics municipals, com són el Servei de Joventut, Esports, Educació i l'equip de Medi Obert. En aquest sentit, s'aposta per la transversalitat (col·laboració entre organitzacions municipals), però alhora, com en el cas de l'educació, per projectes integrals. Una persona entrevistada va dir:

“Es generen dinàmiques de treball que permeten que cadascú tingui la seva actuació en el seu lloc però amb una visió global del que està passant a la ciutat. Busquem una perspectiva transversal de la política cultural”.

La qüestió de la transversalitat (i en particular, pel que fa a l'educació) és un tret al qual fem referència també en altres apartats d'aquest document.

Per la seva banda, una altra de les qüestions fonamentals que es va detectar durant el treball de camp és la relació amb les entitats de la ciutat. Segons la Memòria del Servei de Cultural de l'any 2016, el 51,4% dels actes culturals del municipi són organitzats per entitats. La relació es desenvolupa, per una banda, en el marc d'espais de diàleg entre l'Ajuntament i les organitzacions (per exemple, taules de treball de cultura popular) que tracten temes com la programació d'activitats i la definició dels seus continguts. Lògicament, cal esmentar que aquests espais, i particularment la concreció de la programació, no estan exemptes d'importants reptes pel que fa a l'equitat. En aquest sentit, l'instrument principal que concreta aquesta relació és la subvenció²². D'altra banda, té gran importància la cessió d'equipaments municipals, com a espais on les entitats poden fer les seves activitats. Sobre aquests aspectes, les persones entrevistades van afirmar:

“El lema principal dels equipaments és “mai sols”, mai muntem activitats sense les entitats i els col·lectius”.

“Es treballa amb una idea de cultura participativa amb la que no només s'ofereixen coses, sinó que també hi ha una interrelació amb el teixit associatiu i el teixit cultural de la ciutat, intentant establir xarxes i taules de diàleg, que serveixen a l'hora de compaginar la política cultural”.

²² Segons dades dels Cercles de Comparació Intermunicipal, el 6,2% de la despesa corrent en cultura es transfereix a entitats (la mitjana en els municipis participants dels cercles és del 6%).

Drets culturals

Dins del treball de camp d'aquest estudi, es va realitzar un qüestionari d'auto-valoració basat en la proposta de l'Agenda 21 de la Cultura sobre drets culturals. Aquesta proposta busca que les persones puguin valorar el grau de desenvolupament de les accions culturals suggerides pel document "Cultura 21 Accions". A les 8 persones²³ que van respondre el qüestionari se'ls va demanar que indiquessin si les següents 9 accions es trobaven en un estat: a) Emergent (puntuació 1-3), b) En desenvolupament (puntuació 4-6) o c) Avançat (puntuació 7-9). La taula 1 presenta els resultats de valoració mitjana per cadascuna de les preguntes²⁴:

Taula 1. Auto-valoració del desenvolupament d'accions en base a drets culturals

Pregunta	Resultat
Les polítiques culturals locals es basen explícitament en els drets culturals	4
El govern local ha adoptat un text de referència sobre els drets, les llibertats i les responsabilitats culturals	4
El govern local adopta mesures per facilitar la participació dels habitants en l'establiment de prioritats, la presa de decisions, l'execució o l'avaluació de les polítiques culturals.	5
Hi ha estàndards de serveis mínims per assegurar serveis culturals mínims (per exemple, nombre de biblioteques / llibres per habitant)	6
Hi ha una anàlisi detallada dels obstacles existents perquè els ciutadans i les ciutadanes accedeixin i participin a la vida cultural	6
Hi ha polítiques i programes que tenen com a objectiu la implicació més àmplia i més activa dels habitants en les pràctiques culturals i en la creació cultural	7
Les polítiques culturals presten una atenció especial a les persones i els grups més vulnerables	5
Les polítiques culturals inclouen entre els seus objectius l'ampliació de les oportunitats per a la participació de les dones en la vida cultural i adopten mesures contra tota discriminació de gènere	7
Les organitzacions locals de la societat civil que treballen en l'àmbit dels drets humans inclouen de manera explícita els drets culturals entre les seves prioritats	5
Hi ha polítiques i programes per incrementar el nombre de persones que són membres actius en entitats de la societat civil dedicades a temes culturals	4

Cal esmentar que aquest qüestionari pretén recollir una mirada general sobre la percepció de determinats agents culturals clau de la ciutat en relació a la qüestió dels drets culturals, en particular com s'hi ha treballat des de les polítiques públiques i les entitats. No es tracta doncs d'elaborar cap mena de rànquing, sinó comptar amb elements que permetin una valoració general.

Per analitzar la qüestió dels drets culturals, hem tingut en compte les respostes al qüestionari i també els comentaris qualitatius que els participants van poder afegir-hi.

²³ Les persones que van respondre són les mateixes que vam entrevistar o bé van participar del grup de discussió. Vegeu l'apartat "Introducció".

²⁴ Cal esmentar que les respostes van ser homogènies, sense que es detecti cap persona que hagi contestat de manera polaritzada o extrema.

Analitzem els tres grans temes que apareixen destacats tant en les respostes quantitatives com en els comentaris qualitatius: el lloc que ocupen els drets culturals en la planificació de polítiques culturals, la qüestió de l'equitat en la participació cultural de la ciutadania i, finalment, la perspectiva transversal en les polítiques culturals.

En primer lloc, quin paper ocupen els drets culturals i l'equitat en la planificació de polítiques culturals i en la gestió del coneixement? Els plans de gestió funcionen com a documents de referència per aquests temes, però no s'han adoptat explícitament altres textos. Les dues primeres preguntes del qüestionari ens permeten valorar aquest tema com en situació de “desenvolupament” inicial. El qüestionari també ens permet detectar que existeix, encara que parcialment, una anàlisi dels obstacles existents perquè la ciutadania participi de la vida cultural (“en desenvolupament”). Aquesta anàlisi, segons la valoració que fem a partir de la resta del treball de camp, no incorpora informació detallada sobre les desigualtats en la participació cultural, però sí que les memòries municipals permeten fer una aproximació en aquest sentit.

En qualsevol cas, equipaments i programes culturals del Prat estan orientats a ampliar la implicació de la ciutadania. Això es detecta en el qüestionari i en les valoracions qualitatives. És rellevant que en el qüestionari les persones destaquin les polítiques culturals vinculades a l'equitat, particularment en la dimensió de pràctica cultural i en la lluita contra la desigualtat de gènere. La implicació més ampli i més activa de la ciutadania, així com la dimensió de gènere, són els dos ítems millors valorats en el qüestionari (estat “avançat”)²⁵. En aquest sentit també cal esmentar l'estandarització de serveis mínims, fonamentalment en el cas de biblioteques, a partir d'una política general de la Xarxa de Biblioteques Municipals i del sector en general, així com reforçat per la participació en els Cercles de Comparació Intermunicipal de Serveis Culturals de la Diputació de Barcelona.

En segon lloc, tant les respostes al qüestionari com bona part dels comentaris aborden la qüestió de l'equitat en la participació cultural de la ciutadania, tant a nivell individual com a través d'entitats. Existeix un reconeixement explícit dels reptes existents per a la participació cultural a la ciutat (per acumulació de factors de desigualtat social: renda, origen, formació). També, de les limitacions que han tingut històricament les polítiques culturals per assegurar el compliment dels drets culturals. En aquest sentit, tant el qüestionari com les entrevistes realitzades al llarg d'aquesta recerca ens han permès detectar que a El Prat es treballa des de fa un temps en un canvi d'enfocament de les diverses formes de participació en la vida cultural de la ciutat, prestant atenció a determinats grups i incorporant perspectives com la de medi obert²⁶. També, es treballa molt directament amb les entitats culturals per reforçar la seva obertura i capacitat per promoure la inclusió i la diversitat en la participació cultural. Finalment, es reconeix que els instruments tradicionals de participació institucional han tingut dificultat per aconseguir l'interès i la implicació de col·lectius i ciutadania.

Per últim, també en aquesta part del treball de camp es detecta la importància de la perspectiva transversal en les polítiques culturals. En aquest cas, la transversalitat es concep com una estratègia per arribar a col·lectius moltes vegades exclosos per factors econòmics i socials. S'assenyala el treball conjunt en el marc del Pla d'Inclusió i els instruments per garantir l'accés als serveis (descomptes, beques, etc.). La transversalitat és també clau per abordar la

²⁵ Les polítiques culturals que promouen l'equitat en la dimensió de gènere s'han d'analitzar tenint en compte no només la participació cultural, sinó també les característiques del sector professional. En aquest sentit, segons dades dels Cercles de Comparació Intermunicipal, el 75% dels treballadors/es de l'àrea de cultura a El Prat són dones (davant la mitjana entre els municipis participants dels cercles, que és del 53%). A més, a El Prat, són dones el 60% dels comandaments d'aquesta àrea (davant la mitjana del 49%).

²⁶ Com explica Antonio Alcántara (2018), l'acció en el medi obert implica sortir dels espais de treball tancats per apropar-se a altres espais de relació, treballant l'accessibilitat i la proximitat com a elements bàsics que permetin construir el vincle educatiu, personal, col·lectiu i comunitari.

dimensió de gènere en la participació cultural, treballant conjuntament amb el Consell de les Dones del municipi.

Polítiques culturals, equitat i dimensions de la participació cultural

Tenint en compte que un dels principals objectius d'aquest estudi és analitzar les polítiques que fomenten el dret a la participació en la vida cultural de la ciutat, convé ressaltar que l'anàlisi es fa a partir de tres formes de participar²⁷:

- **Participació-accés:** les activitats promogudes, o amb algun tipus de suport, pels governs locals (i els equipaments públics).
- **Participació-pràctica:** aquella pràctica cultural ciutadana que permet la creació, expressió o formació.
- **Participació-comunitat:** formar part d'entitats, grups o col·lectius culturals amb un mínim grau de formalització.

Les entrevistes realitzades amb tècnics/iques municipals ens han permès conèixer quina és la visió que existeix sobre aquestes dimensions i com s'aborden des de la política cultural:

“Les tres dimensions van en paral·lel. Per una banda, busquem mantenir una oferta cultural, que tota la ciutat tingui accés a les activitats que fan les entitats i col·lectius des dels equipaments. Per altra banda, intentem donar molt de pes a la comunitat: hem posat molt l'accent no tant en la professionalització, tot està molt pensat des de la pràctica cultural, el sentit de la política cultural va per aquí, fer comunitat i fomentar els espais de la pràctica cultural”.

“Té valor cultural allò que parteix de la participació comunitària i per això les activitats que triomfen són aquelles en les quals està implicada la ciutadania. Les programacions han de tenir en compte moltes coses i és difícil fer-ho pensant sempre des del que vol l'altre, per això cal treballar-ho junts. Poden fer-se proposicions des de l'administració i a partir d'aquí, construir, però també cal que, per exemple, els joves puguin presentar les seves pròpies iniciatives”.

“El Prat està fent una aposta important per l'accessibilitat a la cultura, no solament des del punt de vista de la facilitat al consum, sinó des de l'accessibilitat per al desenvolupament i la creació cultural”.

Per la seva banda, el treball de camp ens va permetre identificar que la política cultural contempla l'equitat en les diferents dimensions de la participació cultural. Destaquem un fragment d'una entrevista en aquest sentit:

“Les tres línies estan en el marc d'una política d'equitat, orientades a tenir el convenciment que la ciutat, després de molts anys de polítiques de tot tipus, ha de tenir polítiques transversals, des del punt de vista educatiu, dels espais de trobada cultural i de formació, tenint en compte la

²⁷ A continuació es fa una descripció general de les tres dimensions, i en apartats següents s'estudia en detall la participació cultural al Cèntric Espai Cultural.

importància que tota la ciutadania pugui tenir accés a allò que socialment encara no està reconegut com a drets culturals”.

Aquesta orientació de la política cultural s’ha de situar en un context on la participació cultural està condicionada per factors que generen desigualtats. Sobretot en el que hem anomenat participació-accés. Tant les persones entrevistades com les del grup de discussió van coincidir que la situació socioeconòmica de la població és una important limitació (encara que no l’única important) per a la participació cultural a El Prat. Citem un fragment d’una entrevista:

“La principal barrera és l’econòmica, l’accés a determinades coses. Busquem la forma de que no siguin les barreres econòmiques les que impedeixen la participació. També hi ha una política molt clara de drets socials, treballem molt amb serveis socials, en el sentit de derivar gent que pugui tenir una prescripció social i fer activitats que li ajuden a millorar la seva situació de vida”.

Ara bé, durant el grup de discussió es van esmentar altres factors que poden condicionar la desigualtats en la participació cultural, més enllà dels recursos materials:

- La informació sobre el que fa el Servei de Cultura arriba amb limitacions a la població.
- Poca programació d’activitats culturals dirigides a les necessitats de persones migrades de fora de l’Estat que viuen a la ciutat.
- Les entitats han construït les seves activitats en el marc dels drets culturals més de forma implícita que explícita.
- L’oferta de cursos i formació relacionada amb la cultura no sempre es concep plenament des de les necessitats dels joves del municipi.
- Determinats professionals perceben que l’oferta cultural no està suficientment diversificada per atraure a més persones.

En el següent apartat ens centrarem en el tema concret que s’ha treballat en el marc d’aquesta recerca participativa: els usos diversos d’un dels principals equipaments del municipi, el Cèntric Espai Cultural. A més, analitzarem les mesures que s’estan portant a terme per abordar la participació cultural dels i les joves que fan vida al Prat de Llobregat.

L’abordatge de l’equitat al voltant dels usos dels equipaments municipals: el cas del Cèntric Espai Cultural

Com s’ha esmentat, des de l’Ajuntament del Prat de Llobregat s’ha decidit analitzar els diferents usos que existeixen al voltant de l’equipament cultural de referència: el Cèntric Espai Cultural²⁸.

El Cèntric és un equipament cultural de titularitat municipal de grans dimensions que aglutina diferents serveis: la Biblioteca Antonio Martín, l’Arxiu Municipal, l’Auditori, les sales d’estudi, la sala d’exposicions, el gastrobar, un aparcament públic i els serveis centrals de cultura. Més enllà de la programació, entre el seus objectius es troba impulsar la governança de les polítiques culturals a la ciutat. Es busca aprofitar el potencial de l’equipament per a la

²⁸ L’equipament es va inaugurar el 19 de desembre de 2010. <http://www.elprat.cat/cultura/centric-espai-cultural> (accés 18/06/2018)

construcció de les polítiques globals que s'implementen des del Servei de Cultura. En aquest sentit, per part de l'Ajuntament, es va destacar que:

“Els equipaments, i en aquest cas el Cèntric, permeten construir un projecte de ciutat, no estrictament de barri. Posem l'accent en quin paper té aquest espai en el territori però també quin paper té en relació al conjunt d'equipaments i en relació a la política cultural”.

Però més enllà dels serveis que ofereix i del seu paper a escala ciutat, el treball de camp ens va permetre analitzar la dimensió relacional que té aquest equipament. Una de les persones de l'equip tècnic entrevistat va dir:

“El Cèntric és un espai on es poden fer moltes coses, trobar-te amb amics, és un punt de trobada per a la gent gran, per a famílies amb nenes i nens (...) És un lloc on passen moltes coses, a més de tenir uns serveis públics”.

Així doncs, el Cèntric és un equipament on existeix tant una programació clàssica d'activitats com una política per oferir espais informals de trobada. Aquest segon tipus d'espais (sobretot vestibuls i llocs comuns) es defineixen, en paraules de determinats professionals, com “espais de confiança per no fer res programat”. Amb aquesta perspectiva es vol preservar la possibilitat de trobada i relació entre persones i comunitats, més enllà del consum o un excés d'institucionalització. Des del Servei de Cultura entenen que aquest tipus d'intervenció està guiada pel valor de l'equitat, ja que configura espais de diversitat i ahora reconeix les capacitats de les persones per dinamitzar la vida cultural de la ciutat.

En definitiva, durant el treball de camp de la recerca es va evidenciar que la diversitat de serveis i d'usuaris és un valor. Lògicament, aquesta diversitat pot comportar també situacions de conflicte pels usos de l'equipament. Un fragment d'una de les entrevistes permet exemplificar aquesta situació:

“Al voltant dels equipaments, sobretot els de proximitat, hi ha espais en què les línies queden molt més barrejades i diluïdes, i això afecta que hi hagi una varietat d'usuaris molt diversa, que fan un ús diferent d'aquest espais (...) A vegades hi ha conflictes, a vegades tot funciona bé, però la clau és la diversitat.

A més de les entrevistes amb perfils tècnics i el grup de discussió, en el marc d'aquest estudi es va portar a terme una recerca participativa (detallada prèviament) que va permetre conèixer més en detall els usos que es fan del Cèntric, així com els nivells de satisfacció i expectatives dels usuaris. Sobretot les activitats de recerca desenvolupades amb joves en els vestibuls del Cèntric van tenir una àmplia i intensa participació. D'una banda, en si mateix aquesta participació denota la rellevància que tenen aquests espais per als joves. D'altra, l'anàlisi de les valoracions dels joves ens permet extreure algunes conclusions sobre els usos del Cèntric:

- En els espais del Cèntric conviuen joves d'entre 12 i 20 anys, tot i que les pràctiques i usos són diferents segons l'edat.
- El Cèntric es percep com un espai de tranquil·litat, comoditat i seguretat, però també, en ocasions, excessiu moviment i soroll en els vestibuls.

- Els diferents espais del Cèntric permeten usos diversos: estudiar i llegir a la biblioteca (“t’ajuda a estudiar”, “t’ajuden a fer deures”), connectar-se a internet (wifi) i trobar-se amb altres (“sempre hi ha algú amb qui trobar-te”, “un lloc on anar si no saps què fer”).

- Joves de totes les edats perceben els vestíbuls del Cèntric com espais de trobada informals, de llibertat en el marc d’unes regles bàsiques de convivència. I valoren aquest tipus d’espais com necessaris. Tanmateix, en ocasions els qualifiquen d’espais “una mica tristos, sense massa color” i demanen, en aquests mateixos espais, continguts culturals i lúdics. Aquestes demandes semblen expressar necessitats complementàries (vinculades a la formació i l’experimentació) i suposen un repte important per a una política cultural que busca l’equitat. En definitiva, els vestíbuls i espais comuns són equitatius, perquè faciliten que els joves es trobin en la diversitat i en la llibertat. El repte és saber si es pot avançar en el seu potencial, ampliant els usos, sense perdre les seves característiques nuclears.

D’altra banda, el treball de camp, és a dir, el conjunt d’entrevistes, grup de discussió i activitats de recerca participativa²⁹, també va permetre detectar reptes associats a l’abordatge de la diversitat en els usos del Cèntric:

- Excessiu soroll i moviment.
- Manca de mobiliari i maltractament de les instal·lacions.
- Situacions puntuals de vandalisme.
- Manca d’una normativa d’usos.
- El conjunt de professionals, i particularment el personal de seguretat, ha d’enfrontar-se amb les tensions i conflictes que es poden presentar.
- El conjunt de professionals del Cèntric ha d’abordar la gestió de la diversitat, fet que requereix d’unes competències, i també unes actituds, específiques.

Com que una bona part d’aquest reptes es produeixen en relació als espais del Cèntric que utilitza la població jove, sovint considerada dins dels grups que fan un ús de l’equipament percebut com “inadequat”, vam analitzar l’abordatge que es fa des del Servei de Joventut.

Una qüestió clau en les intervencions promogudes per aquest servei ha estat abordar el tema no des d’una perspectiva restrictiva, sinó intentar analitzar les causes que produeixen determinades conductes. Sembla evident que abordar l’equitat no es possible des de l’homogeneïtat, sinó que cal entendre la diversitat de necessitats. Així ho manifesten les persones entrevistades:

“La policia no és la resposta. S’ha de pensar que l’Ajuntament té altres recursos per atendre als joves. Confonem el que significa tractar a tothom igual, i alguns joves necessiten una atenció especial. Són joves que no tenen altres espais on anar-hi. Hi ha gent que pensa que fer cultura és només programar i atendre usuaris”.

“Intentem treballar amb tots els àmbits que repercuteixen en la vida dels joves. Treballem de manera transversal amb tots els departaments. Els equipaments públics són els espais de concentració i trobada per als joves”.

²⁹ També hem tingut en compte un estudi que va desenvolupar l’Ajuntament del Prat (encara no publicat) sobre les pràctiques dels usuàries/es del Cèntric.

Una persona de l'equip tècnic va argumentar a importància d'intentar conèixer els interessos dels joves i, a partir d'aquí, enfocar les activitats perquè aquestes siguin una opció atractiva per a la seva pràctica cultural. Això ens permet comprendre l'existència de factors condicionants de les desigualtats, més enllà dels recursos econòmics:

“Una de les qüestions per treballar l'equitat és treballar des de l'usuari. Quan ets propositiu no tens per què encertar amb els desitjos dels joves. Per tant, ho fas perquè surt d'ells, perquè t'has acostat a ells, perquè estàs responenent a la seva expectativa. Si no ho fas així, malgrat tota la promoció que puguis fer, no connectes. Cal buscar un equilibri entre produir activitats de qualitat i allò que la gent espera que facis”.

“Estem treballant des de l'acompanyament, parlant amb els joves per saber què els interessa, què necessiten. L'accessibilitat no té a veure només amb una qüestió de baixos preus, sinó que també té a veure amb els seus interessos”.

Segons una bona part de les persones entrevistades, el treball amb els joves implica la relació directa entre l'educació i la cultura (que hem esmentat prèviament com un eix central al Prat), i per tant entre els diferents serveis municipals:

“Tot parteix d'un mateix projecte d'educació i cultura. La possibilitat de crear fa que els ciutadans tinguin una major sensibilitat a la cultura, això és el que dóna la sensació de proximitat i això és el que generarà l'equitat en la cultura, perquè tothom posarà en valor el que hi ha, i si l'accés ho tens des de l'escola, podràs apreciar molt més la cultura”.

Per últim, durant el treball de camp es va evidenciar l'impacte positiu que ha tingut la feina que es fa des de Medi Obert (agents educadors de carrer), en coordinació amb el personal de seguretat del Cèntric, per abordar els usos que fan els joves de l'equipament. Sense defugir el conflicte però treballant des d'una perspectiva de proximitat.

En definitiva, el Cèntric il·lustra les oportunitats i reptes de les polítiques d'equitat en la participació cultural als equipaments de proximitat. No només pel que fa a l'equitat en l'oferta d'activitats, sinó principalment en els usos dels espais físics i la relació amb l'entorn.

Conclusions i idees principals

Aquesta recerca ens ha permès copsar quins són els reptes per al desenvolupament d'una política cultural al Prat de Llobregat que tinguin en compte l'equitat com a factor imprescindible per poder participar en la vida cultural de la ciutat. Alhora, hem analitzat quines són actualment les oportunitats i línies de treball que es podrien aprofitar i impulsar. La següent taula presenta el resum dels principals resultats:

Taula 2. Reptes i oportunitats per al desenvolupament de polítiques culturals en clau d'equitat

Reptes	Oportunitats de millora
Barreres que condicionen la participació dels joves en les activitats culturals del municipi.	Avançar en la política d'anàlisi i valoració de les necessitats dels joves com a element clau per al disseny de la política cultural. Específicament, impulsar l'oferta de formació cultural i artística.
Barreres que condicionen la participació de persones migrades en les activitats culturals programades al municipi.	Desenvolupar una estratègia similar a la desenvolupada amb els joves: conèixer interessos i necessitats de la població migrada per incorporar-los com a criteri de programació.
Dificultats per incorporar la perspectiva d'equitat en les activitats impulsades per les entitats.	Continuar impulsant els criteris d'equitat per a l'obtenció de subvencions. Impulsar la formació en temes d'equitat i drets culturals per a les entitats culturals del municipi.
Acumulació de factors que poden generar desigualtats en la participació de les dones en la vida cultural de la ciutat.	Aprofundir el treball transversal amb serveis i programes municipals de l'àmbit de les dones. Aprofitar el potencial per a l'equitat que existeix actualment en el Servei de Cultura, amb presència notable de dones tant en càrrecs tècnics com de comandament.
Dificultats per incorporar el criteri d'equitat en la comunicació les activitats que es promouen des dels serveis de cultura i joventut.	Continuar treballant per diversificar els canals i missatges des d'una perspectiva de comunicació cultural, tenint en compte factors com l'edat, el gènere, l'origen, les necessitats específiques, etc. Potenciar la comunicació digital.
Tensions pels usos dels equipaments culturals (específicament, el Cèntric) i altres espais públics (carrer, etc.). Demanda d'una proposta de normativa d'usos dels equipaments culturals, i en particular el Cèntric.	Reforçar el suport i les eines de treball dels equips educadors, Medi Obert i personal de seguretat que treballen als equipaments. Avançar en les intervencions basades les capacitats de les persones usuàries, que poden resultar actius per a l'equitat en la participació.

En conclusió, fins a quin punt l'equitat és una preocupació quan es pensa en participació cultural i polítiques públiques a l'Ajuntament del Prat de Llobregat? En primer lloc, és evident que el municipi ha intentat promoure una política cultural que tingui en compte les diferents dimensions de la participació cultural: accés i consum, formació i creació i, molt especialment, la possibilitat de formar comunitats. La cerca de l'equitat en aquestes dimensions s'ha abordat sobretot des del treball transversal entre àrees i programes de l'Ajuntament. En aquest sentit, el cas del Prat ens permet comprendre un repte clau per a qualsevol política cultural local: els equipaments "culturals" no són equipaments del servei de cultura d'un ajuntament, sinó espais on altres àrees municipals (educació, drets de ciutadania, etc.) també poden intervenir- (i és necessari que ho facin, de forma coordinada).

Al mateix temps, també resulta evident que, al Prat de Llobregat, les polítiques culturals s'han centrat sobretot en resoldre l'absència històrica d'equipaments. Pel que fa a l'equitat, no en tot moment s'han pogut tenir igualment en consideració els diferents factors que condicionen els usos d'aquests equipaments. Sí que es detecta, però, una política cultural que

aposta per la diversitat en aquests usos. En concret, en el cas del Cèntric, parlem de diversitat en les maneres de fer servir els espais, però també diversitat d'usuaris. Lògicament, això no està exempt de conflictes, encara presents en la gestió d'equipaments com el Cèntric.

Aquesta política es tradueix en el fet que, sobretot els joves, percebin els vestíbuls i espais comuns del Cèntric com necessaris i rellevants per a la seves pràctiques quotidianes, des d'estudiar fins a trobar-se amb altres en un entorn còmode i segur ("un lloc on anar si no saps què fer"). Ens trobem amb una política d'espais equitatius, perquè es facilita que els joves es trobin en la diversitat i en la llibertat. El repte és saber si es pot avançar en el potencial formador i experimentador d'aquests espais, ampliant els usos, però sense perdre les seves característiques nuclears.

En definitiva, El Prat és un cas que il·lustra el potencial de les polítiques que treballen des de la detecció de necessitats culturals per dissenyar els seus programes, activitats i espais, tot entenent que treballar per l'equitat no significa treballar des de l'homogeneïtat.

Referències

- Ajuntament del Prat de Llobregat (2018). Pacte local per a l'ocupació i l'activitat econòmica del Prat de Llobregat (2018-2026). Disponible a:
http://www.elprat.cat/sites/default/files/documentos_descargables/pacte_local_per_a_locupacio.pdf (accés 12/06/2018)
- Ajuntament del Prat de Llobregat (2016). Programa d'Actuació Municipal. Disponible a:
http://pam.elprat.cat/descarrega/PAM2016_2019.pdf (accés 14/06/2018)
- Ajuntament de Sabadell (1995). Mapa Cultural de Sabadell. Disponible a:
<http://www.sabadell.cat/ca/mapa-cultural> (accés 18/07/2018).
- Ajuntament de Sabadell (2018). Pla d'Igualtat de Gènere i LGTBI 2018 - 2022
Disponible a: http://www.sabadell.cat/images/Pla_Igualtat_Gènere_i_LGTBI_2018-2022_definitiu.pdf (accés 12/09/2018).
- Ajuntament de Tiana (2015). Pla d'Actuació Municipal de Tiana. Disponible a:
http://tiana.cat/contingut/Pla_d%27Actuaci%C3%B3_Municipal_de_Tiana_2015-2019 (accés 21/09/2018)
- Alcántara, A. (2018). "Acció comunitària i medi obert. Un binomi inseparable." Disponible en: <https://educaciotransformadora.com/2018/06/12/accio-comunitaria-i-medi-obert-un-binomi-inseparable-lescola-destiu-de-ligop-uab-al-rec-comtal-en-montcada-i-reixac/> (accés 12/02/2019).
- Ariño, A. (2016). "Participación cultural y políticas públicas en España". A: Rius-Ulldemolins, J.; Rubio Arostegui, JA. Treinta años de políticas culturales en España. Valencia: Universidad de Valencia.
- Ariño, A. i Llopis, R. (2017), Culturas en tránsito. Madrid, Fundación SGAE.
- Barbieri, N. (2015), "Drets culturals: què són, com s'han desenvolupat a Catalunya i quin tipus de polítiques demanen?", A: CONCA, Estat de la cultura i de les arts 2015, Barcelona: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, 17-25.
- Barbieri, N. (2017). "Políticas culturales en los ayuntamientos del cambio. ¿Hacia unas políticas públicas de lo común?" Revista Periférica, 18, 182-191.
- Barbieri, N. (2018). "Es la desigualdad, también en cultura." Cultura y Ciudadanía. Pensamiento. Disponible en: <http://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:3419299b-4183-4a2c-9eea-433393379d9e/nicolas-barbieri.pdf>
- Bennett, T., Savage, M., Silva, E.B., Warde, A., Gayo-Cal, M., Wright, D. (2009). Culture, Class, Distinction. London, Routledge
- Bourdieu, P. (1988). La distinción. Bases y criterios sociales del gusto. Madrid, Taurus.
- Ciutats i Govers Locals Units (2004), Agenda 21 de la Cultura, en el marc de l'organització. Disponible en: <http://bit.ly/2EM6BLJ> (accés 10/05/2018).
- Coller, X. (2005), Estudios de casos, CIS, Madrid.
- DCMS. (2015). Taking Part 2014/15. London: DCMS. Accessible a:
<https://www.gov.uk/government/statistics/taking-part-201415-quarter-4-statistical-release>
- Flyvbjerg, B. (2004). "Cinco malentendidos acerca de la investigación mediante los estudios de caso", REIS, 106, 33-62.
- García Canclini, N. (2004): Diferentes, desiguales y desconectados, Gedisa, Barcelona.
- Gayo, M. (2018). "Desigualdad, ¿existe alguna posibilidad de conseguir niveles de igualdad cultural aceptables?" Revista Periférica, 18, 64-76.
- Gomà, R. i Subirats, J. (1998). Políticas públicas en España: contenidos, redes de actores y niveles de gobierno. Barcelona, Ariel

Grupo de Friburgo (2007). Los derechos culturales. Declaración de Friburgo. Accesible en <http://www.culturalrights.net/es/documentos.php?c=14&p=161>

IDESCAT (2018a). El Prat de Llobregat. Disponible a: <https://www.idescat.cat/emex/?id=081691#h2000000000000000> (accés 12/06/2018).

IDESCAT (2018b). Igualada. Disponible a: <https://bit.ly/2Ee9of4> (accés 02/07/2018)

IDESCAT (2018c). Sabadell. Disponible a: <https://www.idescat.cat/emex/?id=081878> (accés 17/07/2018)

IDESCAT (2018d). Tiana. Disponible a: <https://www.idescat.cat/emex/?id=082824#h1> (accés 20/09/2018)

Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2017), Oportunitats educatives a Barcelona 2016: l'educació de la infància i l'adolescència a la ciutat. Barcelona.

Notten, N., Lancee, B., van de Werfhorst, H. G., i Ganzeboom, H. B. (2015). "Educational stratification in cultural participation: cognitive competence or status motivation?" *Journal of Cultural Economics*, 39 (2), 177-203.

O'Brien, D. i Oakley, K. (2015), *Cultural Value and Inequality: A Critical Literature Review*. London, Arts and Humanities Research Council.

Observatori del Treball i Model Productiu de la Generalitat de Catalunya (2017). Atur per comarques i municipis. Disponible a: http://observatoritreball.gencat.cat/web/.content/generic/documents/treball/estadistica/atur_comarques_i_municipis_prensa/2017/arxiu/Atur_per_municipis_201709.pdf (accés 02/07/2018).

O'Hagan, J. W. (2016): «La asistencia a actividades artísticas y culturales financiadas con fondos públicos», Observatorio Social de "la Caixa". Disponible a: <https://observatoriosociallacaixa.org/es/-/la-asistencia-a-actividades-artisticas-y-culturales-financiadas-con-fondos-publicos> (accés 21/02/2019).

Pascual, J. (2015), "Pistes per la interdependència", accessible a: <http://interaccio.diba.cat/blogs/2014/11/21/pistes-per-interdependencia>

Shaheed, F. (2012), "Report of the Special Rapporteur in the field of cultural rights", ONU, Asamblea General, 10/08/2012. Accesible a: http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?m=177&m=197

Shaheed, F. (2014), "Reflexiones sobre cultura, desarrollo sostenible y derechos culturales", accessible a: http://www.agenda21culture.net/images/a21c/awards/winners/art_FS2_SPA.pdf

Subirats, J. (2011). *Otra sociedad, ¿otra política?* Barcelona. Icaria.

Vaquer, M. (1998). *Estado y cultura: la función cultural de los poderes públicos en la Constitución española*. Madrid. Fundación Ramon Areces.

Willekens, M., i Lievens, J. (2016). "Who participates and how much? Explaining non-attendance and the frequency of attending arts and heritage activities". *Poetics*, 56, 50-63.

Crèdits i agraïments

La recerca “L’equitat en cultura. Estudi de casos amb metodologia de recerca participativa” ha estat promoguda pel Centre d’Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona (CERC) i desenvolupada per l’Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP), amb la col·laboració dels municipis del Prat de Llobregat, Igualada, Sabadell i Tiana.

Hi han participat:

Autors

Nicolás Barbieri i Yunailis Salazar (IGOP)

Grup operatiu de la recerca

Nicolás Barbieri i Yunailis Salazar (investigadors de l'IGOP); Laia Gargallo, Cap de l'Oficina d'Estudis i Recursos Culturals; Marga Julià, responsable del Programa d'estudis del CERC; Josep Rabell, director del Servei de Cultura de l'Ajuntament d'Igualada; Rafa Milán, cap del Servei de Cultura de l'Ajuntament del Prat de Llobregat; Mariona Sagués, tècnica de Cultura de l'Ajuntament de Tiana; Elisabet Tejero, coordinadora de l'Àrea de d'Atenció a les persones de l'Ajuntament de Tiana; Maria Vilasó, cap del Servei de Cultura de l'Ajuntament de Sabadell durant la primera fase de l'estudi; Carmina Martínez, cap de Secció de de Creació i Difusió de les Arts de l'Ajuntament de Sabadell, i Neus Sánchez, cap de la secció de dinamització cultural de l'Ajuntament de Sabadell. Volem agrair el temps i el coneixement de totes aquestes persones.

Col·laboració al Prat de Llobregat

Volem agrair la col·laboració de les persones que han participat del desenvolupament de la recerca al Prat de Llobregat. També volem agrair a totes les persones entrevistades i participants del grup de discussió i de les activitats de recerca participativa.

Rafa Milán, Cap del Servei de Cultura

Lidia Montero, responsable del Pla Jove de l'Ajuntament

Marga Gómez, Directora del Cèntric Espai Cultural

Montse Morillas, Tècnica de foment de la lectura a la biblioteca

Clara Illa, Tècnica de la Sala Infantil de la biblioteca

Paloma Mateo, Dinamitzadora del Cèntric Espai Cultural

Ana Jiménez, Cèntric Espai Cultural

Elida Roca, Participació, Convivència i Civisme.

Stella Rubio i Emi, Joventut

Inés Clapés, artista i educadora

Altres professionals municipals dels següents àmbits: cultura, medi obert, comunicació, arxiu municipal, joventut, biblioteca i sales d'estudi, seguretat, educació i activitats de recreació.

Coordinació metodològica, suport tècnic i de contingut (CERC)

Laia Gargallo, cap de l'Oficina

Aina Roig, cap de la secció tècnica

Marga Julià, responsable del programa d'estudis

**Diputació
Barcelona**

Àrea de Cultura,
Educació i Esports

Gerència de Serveis de Cultura
Centre d'Estudis i Recursos Culturals (CERC)
Montalegre, 7. 08001 Barcelona
Tel 934 022 565 · Fax 934 022 577
o.estudisc@diba.cat · www.diba.cat/cerc